СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

KreativEU
Knowledge & Creativity European University

Международна научно-практическа конференция

90 години дарителство, знание, иновации и устойчиво развитие в СА „Д. А. Ценов" – Свищов

Том I

5-7 ноември 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

90 ГОДИНИ ДАРИТЕЛСТВО, ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СА „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Свищов, 5-7 ноември 2026 г.

Посветена на 90 години от създаването на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ I

Международната научно-практическа конференция е организирана при изпълнение на Административен договор № КП-06-МНФ/23 от 18.08.2026 г. (BNSF-1.010-0023-C01) на Фонд „Научни изследвания“ при МОН по Процедура за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2026

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Марин Маринов
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – председател
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Любчо Варамезов
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Драгомир Илиев
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Сергей Найденов
Доц. д-р Катя Личева
Проф. д-р Пенка Шишманова
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Теодора Филипова
Ст. преп. Елка Узунова
Ст. преп. д-р Радослав Николов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Здравко Любенов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Красимира Славева
Гл. ас. д-р Асен Божиков
Ст. преп. д-р Венцислав Диков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Атанас Атанасов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Красимир Шишманов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Танер Исмаилов
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Валентин Милинов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Зорница Петкова

Публикуваните материали са рецензирани по метода на двойно сляпо рецензиране. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете. Фонд „Научни изследвания“ не носи отговорност за съдържанието на докладите, представени на научния форум, както и за съдържанието на рекламните и други материали за него.

ISBN 978-954-23-2686-1 (print)
ISBN 978-954-23-2687-8 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

90 YEARS OF CHARITY, KNOWLEDGE, INNOVATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

Svishtov, 5th - 7th November 2026

Dedicated to the 90th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME I

The International Scientific and Practical Conference was organized in the implementation of Administrative Contract № КП-06-МНФ/23 of August 18, 2026 (BNSF-1.010-0023-C01), awarded by the Bulgarian National Science Fund at the Ministry of Education and Science under the Procedure for Support of International Scientific Forums Held in the Republic of Bulgaria

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2026

PROGRAM COMMITTEE
Assoc. Prof. Marin Marinov, PhD
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Prof. Bozhidar Bozhinov, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Margarita Shopova, PhD
Assoc. Prof. Vanya Grigorova, PhD
Assoc. Prof. Rumen Jerusalemov, PhD
Assoc. Prof. Plamen Yordanov, PhD
Assoc. Prof. Dragomir Iliev, PhD
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Katya Licheva, PhD
Prof. Penka Shishmanova, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD
Assoc. Prof. Pepa Stoykova, PhD
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD
Senior Lecturer Elka Uzunova
Senior Lecturer Radoslav Nikolov, PhD

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov. PhD, Chairman
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Ch. Assist. Prof. Asen Bozhikov, PhD
Sen. Lect. Ventsislav Dikov

EDITORIAL BOARD
Prof. Atanas Atanasov, PhD – Chair
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Assoc. Prof. Taner Ismailov, PhD
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, PhD
Assoc. Prof. Galya Ivanova-Kuzmanova, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Hristo Sirashki, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Valentin Milinov, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Ventsislav Vasilev, PhD
Assoc. Prof. Zornitsa Petkova, PhD

The published materials have been peer-reviewed using the double-blind review method. The authors are solely responsible for the content of the materials, the opinions expressed, the data used, the cited sources, and the linguistic formatting of the texts. The Bulgarian National Science Fund bears no responsibility for the content of the papers presented at the scientific forum, nor for the content of its promotional or other materials.

ISBN 978-954-23-2686-1 (print)
ISBN 978-954-23-2687-8 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ I
ПЛЕНАРНИ ДОКЛАДИ

ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СЪВРЕМЕННОТО ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Проф. д.н Божидар Божинов 9

PREPARING FUTURE PROFESSIONALS IN BUSINESS SCIENCES FOR THE AI ERA: COMPETENCIES AND CURRICULAR CHALLENGES
Prof., Célio Gonçalo Cardoso Marques, PhD, Senior Technician, MSc, Ana Catarina Gomes Almeida 27

INVESTIGATING GRANGER CAUSALITY BETWEEN GDP-RELATED INDICATORS: EVIDENCE FROM BULGARIA AND ROMANIA
Professor, Alexandru-Lucian Manole, PhD., Professor, Cristian-Marian Barbu, PhD. 43

ФИНАНСИ, ИКОНОМИКС, ЗАСТРАХОВАНЕ И ОСИГУРЯВАНЕ

АНАЛИЗ НА ЦЕНОВИЯ ТРЕНД НА БЪЛГАРСКИТЕ БОРСОВО ТЪРГУВАНИ ТУРИСТИЧЕСКИ ДРУЖЕСТВА, СЛЕД COVID И ПРИ ВОЙНАТА В УКРАЙНА
Проф. д-р Стефан Симеонов, Алексей Гудев, докторант 57

LEASING AS STRATEGIC FINANCING TOOL
Prof. Tatjana Spaseska, PhD, Emilija Gjorgjioska, Aneta Risteska-Jankuloska 64

ФИНАНСОВАТА ГРАМОТНОСТ КАТО ФАКТОР ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА БЕДНОСТ И ПРЕХОДА КЪМ НИСКОВЪГЛЕРОДНО ОТОПЛЕНИЕ
Доц. д-р Александрина Александрова 73

РАЗВИТИЕ И ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ НА БАЛКАНИТЕ: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ ЗА ПЕРИОДА 2015–2024 Г.
Доц. д-р Венцислав Василев 80

ФИНАНСОВ КОНТРОЛИНГ И БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИИТЕ
Доц. д-р Людмил Кръстев 88

ИКОНОМИЧЕСКА ПРИРОДА НА РАЗХОДИТЕ ВЪВ ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ
Доц. д-р Марин Маринов 93

ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА И НЕЙНОТО ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ МЕЖДУНАРОДНИТЕ ФИНАНСИ И ИНВЕСТИЦИИТЕ
Доц. д-р Наталия Силичева 102

ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД СИСТЕМАТА ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Николай Нинов 109

ТЕНДЕНЦИИ В ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТТА НА ОСИГУРИТЕЛНИЯ СТАЖ ПРИ МАТЕРИАЛИЗИРАНЕ ПРАВОТО НА ПЕНСИЯ ЗА ОСИГУРИТЕЛЕН СТАЖ И ВЪЗРАСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, гл. ас. д-р Маргарита Николова 120

ПОЛОВО-ВЪЗРАСТОВИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ПУБЛИЧНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ ПРИ СТАРОСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, гл. ас. д-р Маргарита Николова 129

ВЛИЯНИЕ НА ОСНОВНИТЕ ФАКТОРИ ВЪРХУ РЕАЛИЗИРАНИЯ ПРЕМИЕН ПРИХОД ПРИ ЗАСТРАХОВАНЕТО НА СГРАДИ И ДОМАШНО ИМУЩЕСТВО
Доц. д-р Румен Ерусалимов 139

БОНУС-МАЛУС СИСТЕМАТА ПРИ ЗАСТРАХОВКАТА „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ НА АВТОМОБИЛИСТИТЕ“ В БЪЛГАРИЯ – ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ
Доц. д-р Румен Ерусалимов, д-р Николай Илиев 147

ФИСКАЛНА ПОЛИТИКА И МАКРОИКОНОМИЧЕСКА СТАБИЛНОСТ В УСЛОВИЯ НА КРИЗА: ЕМПИРИЧНИ ИЗМЕРЕНИЯ ЗА БЪЛГАРИЯ (2019–2022)
Доц. д-р Танер Исмаилов, доц. д-р Махмут Кадир Ишгювен 155

ЖИЗНЕНИЯТ ЦИКЪЛ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ КАТО ФАКТОР ЗА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ НА ТЪРСЕНЕТО НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ПРОДУКТИ
Гл. ас. д-р Анелия Панева 163

ПОТЕНЦИАЛНА РОЛЯ НА ТЕЛЕМАТИЧНИТЕ СИСТЕМИ В ЗАСТРАХОВАНЕТО И ПОДОБРЯВАНЕ НА ПЪТНАТА БЕЗОПАСНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 171

СЪСТОЯНИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ ПЕНСИОННИ ФОНДОВЕ В БЪЛГАРИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ИМ ЗА ИЗПЛАЩАНЕ НА АДЕКВАТНИ ПЕНСИИ ЗА РАННО ПЕНСИОНИРАНЕ
Гл. ас. д-р Йордан Йорданов 179

РОЛЯТА НА ИНФЛАЦИЯТА ВЪРХУ ПОКУПАТЕЛНАТА СПОСОБНОСТ НА ДОМАКИНСТВАТА В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Петя Василева 188

ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПАЗАРА НА ТРУДА
Гл. ас. д-р Таня Илиева 195

ВОЛАТИЛНОСТТА КАТО АКТИВ: АНАЛИЗ НА VIX И ETF АЛТЕРНАТИВИ ЗА ИНВЕСТИТОРИТЕ
Гл. ас. д-р Цветан Павлов 201

СТАБИЛНОСТ НА БЪЛГАРСКИЯ БАНКОВ СЕКТОР В УСЛОВИЯТА НА МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ТУБОЛЕНЦИИ И ПОДГОТОВКА ЗА ЧЛЕНСТО В ЕВРОЗОНАТА
Ас. д-р Рая Драгоева 209

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА АДАПТАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ ПАЗАР НА ТРУДА КЪМ ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ: СРАВНЕНИЕ С ЕС-27
Ас. Велислава Петрова 216

ВЛИЯНИЕТО НА РЕГЛАМЕНТА MICA ВЪРХУ ФИНАНСОВАТА СТАБИЛНОСТ И РИСКОВЕТЕ НА КРИПТО ПАЗАРА В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Д-р Габриела Кръстева 224

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ И УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ОРГАНИЗАЦИОННАТА РАМКА НА ПЕНСИИТЕ ЗА ОСИГУРИТЕЛЕН СТАЖ И ВЪЗРАСТ В БЪЛГАРИЯ
Д-р Жанета Ангелова 230

ОЦЕНКА НА РИСКОВИЯ ПРОФИЛ НА ПЛАЩАНИЯТА ПО ЗАСТРАХОВКИ „ИМУЩЕСТВО“ И „КАСКО НА МПС“ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ В ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА ЗА ПЕРИОДА 2015–2024 Г.
Д-р Радка Василева 238

ИСТОРИЯ НА ЕВРОТО: ВЪЗНИКВАНЕ, РАЗВИТИЕ И ЛОГИКА НА ВАЛУТНАТА КОНСТРУКЦИЯ
Докторант Атанаска Минчева 246

ДАНЪЧНИТЕ ОБЛЕКЧЕНИЯ КАТО РЕШЕНИЕ ЗА УСТОЙЧИВОТО ФИНАНСИРАНЕ НА МЛАДЕЖКИТЕ ЦЕНТРОВЕ В БЪЛГАРИЯ
Докторант Ахмед Куйтов 254

ОПТИМИЗИРАНЕ НА ПРОДАЖБИТЕ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ КОМПАНИИ В УСЛОВИЯТА НА ТУРБУЛЕНТНОСТ
Докторант Габриела Спасова 261

СРАВНИТЕЛЕН ПРЕГЛЕД НА МЕТОДИТЕ ЗА ИЗЧИСЛЯВАНЕ НА ПЕНСИЯ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ РЕГЛАМЕНТИ И МЕЖДУНАРОДНИ ДОГОВОРИ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНАТА СИГУРНОСТ, ПО КОИТО РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ Е СТРАНА
Докторант Диляна Йорданова 269

ДЕКАРБОНИЗАЦИЯ И ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ В БЪЛГАРИЯ: ДИНАМИКА И ВЗАИМОВРЪЗКИ В КОНТЕКСТА НА ЗЕЛЕНИЯ ПРЕХОД
Докторант Иван Спасов 277

СИТУАЦИОНЕН АНАЛИЗ НА БАНКОВОТО ЖИЛИЩНО КРЕДИТИРАНЕ В БЪЛГАРИЯ – РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ
Докторант Инна Борозенкова 284

ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА ПАРИЧНИТЕ ПОТОЦИ И ЛИКВИДНОСТТА В ERP/BI СРЕДАТА: МЕХАНИЗМИ, ЕФЕКТИ, УСЛОВИЯ ЗА УСПЕХ
Докторант Кирил Пенев 292

КРИПТОВАЛУТИТЕ КАТО ПЛАТЕЖНО СРЕДСТВО: ИКОНОМИЧЕСКА ЛОГИКА, ОГРАНИЧЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВИ
Докторант Красимир Иванов 299

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА АНТИИНФЛАЦИОННАТА ПАРИЧНА ПОЛИТИКА НА ФЕДЕРАЛНИЯ РЕЗЕРВ И ЕЦБ (2021-2025)
Докторант Кристиян Варамезов 307

ОРГАНИЗАЦИОННО-ИКОНОМИЧЕСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ДОПЪЛНИТЕЛНОТО ДОБРОВОЛНО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ В НЯКОИ СТРАНИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Докторант Кристияна Милинова 316

РАЗВИТИЕ НА ПРЕДЯВЕНИТЕ ПРЕТЕНЦИИ КЪМ ГАРАНЦИОННИЯ ФОНД, СВЪРЗАНИ СЪС ЗАСТРАХОВКА „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ НА АВТОМОБИЛИСТИТЕ“
Докторант Максим Колев 324

СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ НА ФАРМАЦЕВТИЧНИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ
Докторант Маргарита Кръстева 331

ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА TGARCH МОДЕЛА ЗА ОЦЕНКА НА ПАЗАРНИЯ РИСК
Докторант Петър Джелепов 337

СРАВНИТЕЛНА ОЦЕНКА НА ШЕСТТЕ НАЙ-ГОЛЕМИ ПЕТРОЛНИ КОМПАНИИ В СВЕТА ЧРЕЗ ПАЗАРНИ МУЛТИПЛИКАТОРИ P/B, P/IOS И P/E
Докторант Ралица Иванова 342

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ФИНАНСОВОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРОЕКТИ, ПОРОДЕНИ ОТ РАЗЛИЧИЯ В ТЪЛКУВАНЕТО НА ПРОГРАМНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ
Докторант Славейко Славков 348

СУРОВИННАТА БАЗА В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА ИНВЕСТИЦИОННА АКТИВНОСТ В МЕСОПРЕРАБОТВАТЕЛНИЯ СЕКТОР
Докторант Юли Станков 356

ДИГИТАЛНИТЕ РАЗПЛАЩАНИЯ И УПРАВЛЕНИЕТО НА ЛИЧНИЯ БЮДЖЕТ ПРИ СТУДЕНТИТЕ
Студент Галя Тулина 363

ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ ПРЕДИ И СЛЕД ЕВРОТО: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА БАЛТИЙСКИТЕ СТРАНИ И ИЗВОДИ ЗА БЪЛГАРИЯ
Студент Ивайло Василев 369

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, ОДИТ, СТАТИСТИКА И МАТЕМАТИКА

ЗА ОСНОВОПОЛОЖНИКА НА СВИЩОВСКАТА АКАДЕМИЧНА СЧЕТОВОДНА ШКОЛА - ПРОФЕСОР ГОСПОДИН ТОШЕВ
Проф. д-р Атанас Атанасов 381

УСТОЙЧИВОСТ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И КАЧЕСТВО НА ОТЧЕТНАТА ИНФОРМАЦИЯ
Prof. Dimitrios P. Petropoulos, PhD, доц. д-р Галина Чиприянова 386

SEMI-TENSOR PRODUCT FOR FINITE GAMES WITH DETERMINISTIC STRATEGY DYNAMICS: A TUTORIAL
Prof. Renato De Leone, PhD..... 395

ОТЧИТАНЕТО НА УСТОЙЧИВОСТТА В БАНКИТЕ В БЪЛГАРИЯ – ФАКТОР ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ТЯХНАТА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ
Доц. д-р Венцислав Вечев 404

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ НА ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ В ОТЧЕТНОСТТА
Доц. д-р Галина Чиприянова 410

ВЪРХУ НЯКОИ АСПЕКТИ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА СИСТЕМАТА ЗА НАТРУПВАНЕ И ТРАНСФЕР НА КРЕДИТИ (ECTS) ПРИ ОБУЧЕНИЕТО ПО СЧЕТОВОДСТВО В ОКС „БАКАЛАВЪР“
Доц. д-р Галя Иванова – Кузманова..... 424

ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАГЛАСИТЕ НА СТУДЕНТИТЕ ПО СЧЕТОВОДСТВО КЪМ ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ В ОБУЧЕНИЕТО
Доц. д-р Даниела Александрова Георгиева..... 431

SUSTAINABILITY REPORTING IN THE PUBLIC SECTOR: INTERNATIONAL FRAMEWORKS, SECTOR-SPECIFIC CHARACTERISTICS AND PROSPECTS FOR BULGARIA
Доц. д-р Диана Папраданова..... 440

ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ В СИСТЕМИТЕ ЗА АВТОМАТИЗИРАН КОНТРОЛ ВЪРХУ АВТЕНТИЧНОСТТА НА ЕВРОБАНКНОТИТЕ
Доц. д-р Зорница Ганчева 448

ГОТОВИ ЛИ СМЕ ЗА ОБЪРНАТО ПРЕПОДАВАНЕ ПО СЧЕТОВОДСТВО?
Доц. д-р Ива Монева 456

СТАНДАРТИЗИРАН ПОДХОД ЗА ПРЕДСТАВЯНЕ И ОПОВЕСТЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ФИНАНСОВИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА
Доц. д-р Иван Андреев..... 465

НЕСТАНДАРТНО ПРИЛОЖЕНИЕ НА КЛАСИЧЕСКИ ТЕХНИКИ ЗА ДЕТЕРМИНИРАН ФАКТОРЕН АНАЛИЗ
Доц. д-р Красимир Кулчев, гл. ас. д-р Галя Кушева 473

АНАЛИЗ НА ДИНАМИКАТА И СТРУКТУРАТА НА ЕМИСИИТЕ НА ВРЕДНИ ВЕЩЕСТВА В АТМОСФЕРАТА В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Красимира Славева..... 479

РАЗХОДИТЕ ЗА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ ПО ФУНКЦИИ В БЪЛГАРИЯ – ДИНАМИКА, СТРУКТУРА И ЕВРОПЕЙСКИ СРАВНЕНИЯ
Доц. д-р Маргарита Шопова 489

ЦЕНТРАЛИЗИРАНОТО МИТНИЧЕСКО ОФОРМЯНЕ В ЕС – МИТ ИЛИ РЕАЛНОСТ
Доц. д-р Момчил Антов 499

СЧЕТОВОДНО ТРЕТИРАНЕ НА УСТОЙЧИВИТЕ ИНВЕСТИЦИИ В КОНТЕКСТА НА ТАКСОНОМИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Доц. д-р Николина Грозева 507

ЗНАЧЕНИЕ НА НЕФИНАНСОВАТА (ЕКОЛОГИЧНА) ИНФОРМАЦИЯ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ФИНАНСОВА УСТОЙЧИВОСТ В АГРАРНИЯ СЕКТОР
Доц. д-р Павлина Димитрова 513

ДИГИТАЛНА КОХЕРЕНТНОСТ НА КОНТРОЛНАТА СИСТЕМА: ПЪТ КЪМ ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА ФРАГМЕНТАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пепа Стойкова, Мариета Спасова 521

ДИНАМИЧНА КЛАСИФИКАЦИЯ НА ОБЛАСТИТЕ В БЪЛГАРИЯ СПОРЕД ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ, ЗАПЛАЩАНИ ОТ НЗОК
Доц. д-р Пламен Петков 526

ПРОФЕСИОНАЛНАТА ПРЕЦЕНКА В СЧЕТОВОДСТВОТО И СВЪРЗАНИТЕ С НЕЯ РИСКОВЕ: ПРОЯВЛЕНИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ
Доц. д-р Радосвета Йорданова Кръстева-Христова 537

ПО ВЪПРОСА ЗА РЕНТАБИЛНОСТТА, ЛИКВИДНОСТТА И ОБРЪЩАЕМОСТТА НА ТЕКУЩИТЕ АКТИВИ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО /МЕТОДИКА И МЕТОДОЛОГИЯ ЗА АНАЛИЗ/
Доц. д-р Росица Иванова 549

ПАРАДОКСИТЕ НА СЧЕТОВОДСТВОТО И СЧЕТОВОДНИТЕ ПРИНЦИПИ
Доц. д-р Светлозар Стефанов 557

ИНТЕГРИРАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА В ОДИТА: МССУ 5000 И ТРАНСФОРМАЦИЯТА НА ОДИТОРСКАТА ПРОФЕСИЯ
Доц. д-р Силвия Костова 566

ИЗСЛЕДВАНЕ НА СТРУКТУРНАТА ДИНАМИКА НА ВЪГЛЕРОДНИТЕ ЕМИСИИ В АТМОСФЕРАТА
Доц. д-р Стела Касабова 574

СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНСКО СЧЕТОВОДСТВО И ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИЗНЕСА
Доц. д-р Галина Чиприянова, Цветелина Яламова, докторант 582

КОНТРОЛ И УПРАВЛЕНИЕ НА ФИНАНСОВОТО ЗДРАВЕ НА МАЛКИТЕ ОБЩИНИ В БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Гл. ас. д-р Дияна Иванова 591

БИБЛИОМЕТРИЧЕН АНАЛИЗ НА ДАНЪЧНИТЕ ФОРМАЛНОСТИ И АДМИНИСТРАТИВНАТА ТЕЖЕСТ
Гл. ас. д-р Желью Желев 599

ОСОБЕНОСТИ ПРИ ВЪЗЛАГАНЕТО НА ИНСПЕКЦИОННА ДЕЙНОСТ ОТ ОРГАНИТЕ НА ДФИ
Гл. ас. д-р Надежда Цветкова..... 606

ТРАНСФОРМАЦИЯ НА СЧЕТОВОДСТВОТО В КОНТЕКСТА НА РАЗВИТИЕТО НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ
Гл. ас. д-р Ралица Данчева 613

ЕКОЛОГИЧНО УПРАВЛЕНСКО СЧЕТОВОДСТВО – КАК ДА ГО ИЗПОЛЗВАМЕ
Гл. ас. д-р Росен Колев 621

КРЕДИТНИЯТ АНАЛИЗ КАТО САМОСТОЯТЕЛНА НАУЧНА И УЧЕБНА ДИСЦИПЛИНА: ПРЕДМЕТ, МЕТОД И ИНФОРМАЦИОННА ОСНОВА В КОНТЕКСТА НА SAF-T
Д-р Петър Петров..... 629

КОЕФИЦИЕНТ НА КРИЗИСНА ЛИКВИДНОСТ (CLR) И ИНДЕКС ЗА СТАБИЛНОСТ (PSI) КАТО РАННИ СИГНАЛИ В КРЕДИТНИЯ АНАЛИЗ: МЕТОДИЧЕСКА РАМКА И ЕМПИРИЧНА АПРОБАЦИЯ
Д-р Петър Петров..... 637

ОТЧИТАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА В ОРГАНИЗАЦИИТЕ ОТ ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ – НОРМАТИВНИ И ИНФОРМАЦИОННИ АСПЕКТИ
Докторант Веселина Тодорова..... 645

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ОСНОВНИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО, ИЗЧИСЛЕНИ ПОСРЕДСТВОМ ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СМЕТКИ ЗА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО И СИСТЕМАТА ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА СЧЕТОВОДНА ИНФОРМАЦИЯ
Докторант Гергана Павлова 657

НОРМАТИВНА РАМКА И АДМИНИСТРАТИВНИ ПРОЦЕДУРИ ПРИ ПРИЕМА НА ЧУЖДЕСТРАННИ СТУДЕНТИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Докторант Диана Маринкова..... 666

ДИНАМИКА И СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНДЕКСА НА ЧОВЕШКОТО РАЗВИТИЕ: МЯСТОТО НА БЪЛГАРИЯ В ЕВРОПА
Докторант Диана Мутафова 672

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ, ПОДХОДИ И МЕТОДИ ПРИ ИЗВЪРШВАНЕТО НА СЪДЕБНО-СЧЕТОВОДНИ ЕКСПЕРТИЗИ
Докторант Димитър Иванов..... 680

СЧЕТОВОДСТВОТО В СЪВРЕМЕННАТА ИНФОРМАЦИОННА СРЕДА
Докторант Дияна Попова 689

ВНЕДРЯВАНЕ НА ОТЧЕТНОСТТА ЗА УСТОЙЧИВОСТТА В ПРЕДПРИЯТИЯТА – ОРГАНИЗАЦИОННИ И ПРАКТИЧЕСКИ АСПЕКТИ
Докторант Ивайло Кънев..... 698

ПРИЛОЖЕНИЕ НА МАШИННОТО ОБУЧЕНИЕ ЗА ПРОГНОЗИРАНЕ НА НЕОБХОДИМИТЕ КОЛИЧЕСТВА АНТИДИАБЕТНИ ЛЕКАРСТВА
Докторант Иван Митков 706

ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА СЧЕТОВОДНИЯ ПЕРСОНАЛ И КАЧЕСТВОТО НА ОТЧЕТНАТА ИНФОРМАЦИЯ
Докторант Иван Николов 714

ФОРМИРАНЕ И ПРЕДСТАВЯНЕ НА ФИНАНСОВИЯ РЕЗУЛТАТ (ТЕОРЕТИЧНИ ПОДХОДИ, МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ СЧЕТОВОДНИ РАЗБИРАНИЯ)
Докторант Ивелина Панайотова 721

МЕТОДИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА БЕДНОСТТА –СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА АБСОЛЮТНИЯ, ОТНОСИТЕЛНИЯ И СУБЕКТИВНИЯ ПОДХОД
Докторант Нуридин Нуридин 731

ОТЧЕТНИЯТ ПРОЦЕС В ПРЕДПРИЯТИЕТО – СЪЩНОСТ, СТРУКТУРА И ОСНОВНИ ЕТАПИ
Докторант Пламена Николова 743

ОТЧЕТНОСТТА ЗА УСТОЙЧИВОСТ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ИНТЕГРИРАНО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО
Докторант Рая Темнялова 754

ОСОБЕНОСТИ НА КОНТРОЛА ВЪРХУ ЕВРОПЕЙСКИТЕ СРЕДСТВА ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ДИРЕКТНИТЕ ПЛАЩАНИЯ
Докторант Снежана Ясенова Парушева-Ламбева 764

КРЕДИТНИЯТ РЕЙТИНГ КАТО ФАКТОР ЗА УСТАНОВЯВАНЕ НА КРЕДИТОСПОСОБНОСТТА
Докторант Стоянка Бозвелиева 773

СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ В КОНТЕКСТА НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ, ЕТИЧНА ПРЕЦЕНКА И ПРОФЕСИОНАЛНО РЕШЕНИЕ
Докторант Таня Димитрова Станева 780

ОСОБЕНОСТИ НА ВЗЕМАНИЯТА КАТО ОТЧЕТНИ ОБЕКТИ В ПЪТНОСТРОИТЕЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Цветелина Мишонова 789

РАЗВИТИЕ И ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ НА БАЛКАНИТЕ: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ ЗА ПЕРИОДА 2015–2024 Г.

Доц. д-р Венцислав Василев[1]

Резюме: *Настоящият доклад анализира развитието на застрахователните пазари на Балканите (2015–2024) чрез сравнителен статистически подход. Изследвани са осем държави, като се установяват устойчив растеж, съществени различия между пазарите и по-висока степен на развитие в страните от ЕС.*

Ключови думи: *застраховане, застрахователни пазари, застрахователно проникване, застрахователна плътност*

JEL: G22

DEVELOPMENT AND DIFFERENTIATION OF INSURANCE MARKETS IN THE BALKANS: A COMPARATIVE ANALYSIS FOR THE PERIOD 2015–2024

Assoc. Prof. Ventsislav Vasilev, PhD

Abstract: *The paper analyses the development of insurance markets in the Balkans (2015–2024) through a comparative statistical approach. It examines eight countries, identifying sustained growth, significant market differences, and higher development levels in EU member states.*

Key words*: insurance, insurance markets, insurance penetration, insurance density.*

JEL: G22

1. Въведение

Застрахователният сектор заема важно място във функционирането на съвременната финансова система, поддържайки икономическа стабилност, управление на риска и инвестиционна активност. Чрез акумулиране и преразпределение на финансови ресурси той защитава домакинствата, бизнеса и публичния сектор срещу различни рискове, като подпомага финансовото посредничество и капиталовите пазари. В условията на глобална несигурност, инфлация и финансови рискове значението му за устойчивото развитие нараства.

[1] v.vasilev@uni-svishtov.bg, СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Балканските държави представляват специфична група пазари с различна икономическа зрялост, финансова интеграция и институционална развитост. Въпреки сходни исторически особености, застрахователните им пазари се различават по размер, структура, темпове на растеж и пазарно развитие. Някои държави показват по-високо развитие на животозастраховането и застрахователна плътност, докато при други доминира неживотозастраховането с ограничено участие в икономиката.

През 2015–2024 г. пазарите се развиват в динамична среда, повлияна от икономическа конвергенция към ЕС, повишаване на доходите, регулаторни промени, дигитализация и промени в потребителското поведение. Значими шокове като COVID-19, инфлация и макроикономическа несигурност оказват влияние върху тяхната стабилност.

Настоящият доклад анализира балканските застрахователни пазари (2015–2024) чрез сравнителен статистически подход, фокусирайки се върху динамиката на премийния приход, структурата на животозастраховането и неживотозастраховането, както и показателите за проникване и плътност. Обхванати са Албания, България, Хърватия, Гърция, Северна Македония, Черна гора, Румъния и Сърбия.

Използвани са методи на дескриптивната статистика: минимум, максимум, средни стойности, стандартно отклонение, коефициент на вариация и CAGR. Те оценяват мащаба, динамиката, стабилността и структурните особености.

Резултатите очертават тенденции, различия в пазарната зрялост и потенциал за развитие, като предоставят основа за по-задълбочени изследвания на определящите фактори и ролята на застраховането в балканските икономики.

2. Теоретико-методологична рамка

Застрахователният сектор е ключов елемент от финансовата система, като неговото развитие показва икономическа и финансова зрялост. Анализът му се основава на количествени показатели: общ премиен приход, застрахователно проникване и застрахователна плътност.

Общият премиен приход отразява мащаба на пазара и тенденциите в развитието му. В изследването той се разглежда агрегирано и по сегменти – живото- и неживотозастраховане, за оценка на структурни особености и различия между пазарите.

Застрахователното проникване (премии/БВП) показва участието на застраховането в икономиката, свързано с финансова култура и управление на риска. Застрахователната плътност (премии на глава от населението) характеризира интензивността на услугите, независимо от пазара размер.

Методологията включва дескриптивна статистика: минимум, максимум, средна стойност, стандартно отклонение и коефициент на вариация за анализ на динамика и стабилност. Средногодишният темп на растеж оценява

дългосрочните тенденции, елиминирайки краткосрочни колебания.от изложението.

3. Анализ на размера и динамиката на застрахователните пазари

Развитието на застрахователните пазари на Балканите през периода 2015–2024 г. се характеризира с различна степен на пазарен мащаб, динамика и колебания в стойностите. Основният източник на информация са официалните статистически публикации и годишни отчети на националните надзорни органи на Албания (Albanian Financial Supervisory Authority, 2025), България (Комисия за Финансов надзор, 2025), Хърватия (Croatian Financial Services Supervisory Agency, 2025), Северна Македония (Insurance Supervision Agency of North Macedonia, 2025), Черна Гора (Insurance Supervision Agency-Montenegro, 2025), Сърбия (National Bank of Serbia, 2025), Гърция (Occupational and Private Insurance Supervision Directorate (OPISD)-Greece, 2025) и Словения (Insurance Supervision Agency - Slovenia, 2025). Анализът на общия премиен приход позволява да бъдат оценени както размерът и темповете на растеж на отделните пазари, така и степента на тяхната стабилност в рамките на разглеждания период. В тази връзка в Таблица 1 са представени основни дескриптивни статистически показатели за развитието на застрахователните пазари в балканските държави.

Таблица 1. Дескриптивна статистика на общия премиен приход на застрахователните пазари на Балканите през периода 2015–2024 г.

Страна	Минимална стойност на премийния приход за периода (млн. евро)	Максимална стойност на премийния приход за периода (млн. евро)	Средна стойност на премийния приход за периода (млн. евро)	Стандартно отклонение	Коефициент на вариация	Средногодишен темп на растеж на постоянна база
Албания	102,61	249,67	156,80	47,68	30,41%	10,38%
България	1003,65	2393,12	1557,44	482,33	30,97%	10,14%
Хърватия	1142,56	1922,90	1450,64	260,44	17,95%	5,95%
Гърция	3579,17	5689,32	4311,89	710,16	16,47%	5,28%
Северна Македония	134,42	259,70	180,88	41,36	22,87%	7,59%
Черна гора	76,93	134,19	97,49	18,42	18,90%	6,38%
Румъния	1968,70	4708,99	2759,34	890,30	32,26%	10,18%
Сърбия	663,38	1515,90	986,29	271,27	27,50%	9,62%

Източник: Изчисления на автора на база данни, публикувани от надзорните органи на съответните страни

Данните от Таблица 1 показват наличието на съществени различия в мащаба и динамиката на застрахователните пазари в балканските държави през периода 2015–2024 г. Най-голям по размер е пазарът на Гърция със среден премиен приход от 4311,89 млн. евро, следван от Румъния (2759,34 млн. евро). България и Хърватия също заемат значителен дял, докато най-малки остават пазарите на Черна гора и Албания.

По отношение на растежа най-високи средногодишни темпове се наблюдават в Албания (10,38%), Румъния (10,18%) и България (10,14%), което показва ускорено развитие на застрахователната дейност. По-ниски стойности се регистрират в Гърция и Хърватия, характеризиращи се с по-висока пазарна зрялост. Анализът на коефициента на вариация показва по-голяма стабилност при Гърция и Хърватия и по-висока вариабилност при Румъния, България и Албания. Като цяло резултатите потвърждават тенденция към растеж и постепенно разширяване на застрахователните пазари в региона.

4. Структурен анализ на раздели животозастраховане и неживотозастраховане

Развитието на застрахователните пазари на Балканите се характеризира не само с различия в техния размер, но и със съществени структурни особености между сегментите на животозастраховането и неживотозастраховането. Анализът на секторната структура позволява да бъде оценена степента на пазарна зрялост и нивото на развитие на застрахователната дейност в отделните държави.

Таблица 2. Средна структура на животозастраховането и неживо-тозастраховането на балканските застрахователни пазари (2015–2024 г.)

Страна	Среден размер на премийния приход по Животозастраховане за периода (млн. евро)	Среден размер на премийния приход по Неживотозастраховане за периода (млн. евро)
Албания	11,80	144,72
България	275,71	1281,73
Хърватия	375,86	1074,78
Гърция	2092,18	2219,71
Северна Македония	30,46	150,43
Черна гора	18,56	78,92
Румъния	512,97	2246,56
Сърбия	219,08	767,22

Източник: Изчисления на автора на база данни, публикувани от надзорните органи на съответните страни

Данните от Таблица 2 показват ясно доминиране на неживотозастраховането в структурата на повечето балкански застрахователни пазари. Най-високи средни стойности на премийния приход в този сегмент се наблюдават в Гърция, Румъния и България, което отразява развитието на автомобилното и имуществено застраховане.

Животозастраховането заема по-ограничен дял в повечето държави. Изключение прави Гърция, където се наблюдава сравнително балансирана структура между двата сегмента, което е признак за по-висока пазарна зрялост. Относително по-висок дял на животозастраховането се отчита и в Хърватия и Сърбия, докато в Албания, Северна Македония и България

неживотозастраховането остава ясно преобладаващо. Резултатите потвърждават наличието на съществени структурни различия между застрахователните пазари в региона.

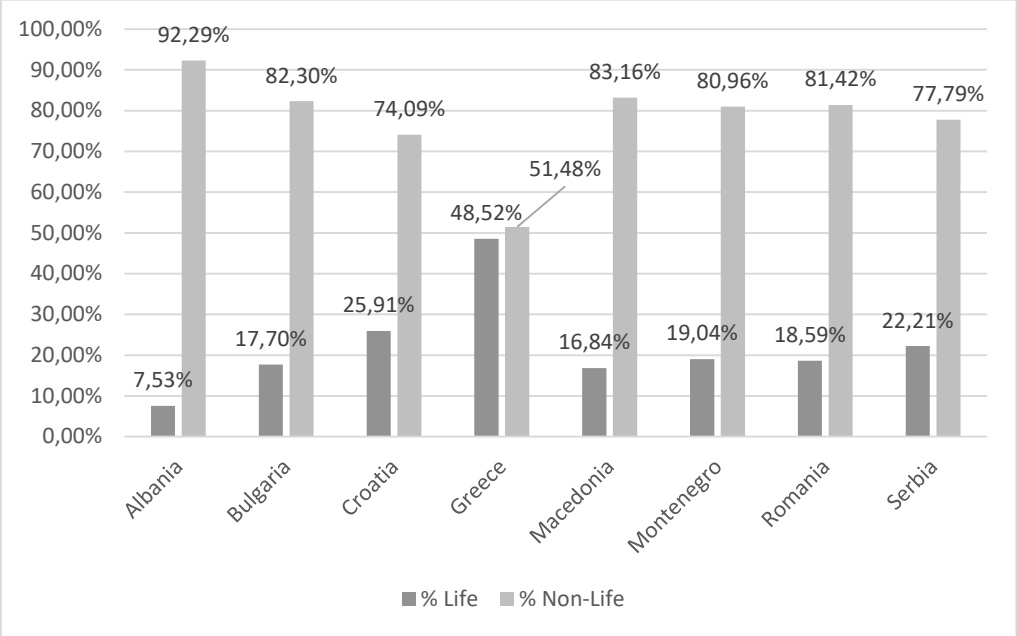

Фигура. 1. Относителен дял на разделите застраховането в балканските застрахователни пазари (2015–2024 г.)

Източник: Изчисления на автора на база данни, публикувани от надзорните органи на съответните страни

Фигура 1 показва ясно доминиране на неживотозастраховането на балканските пазари през периода 2015–2024 г. Най-висок дял на този сегмент се наблюдава в Албания (92,29%), Северна Македония (83,16%) и България (82,30%), което отразява по-слабо развитие на животозастраховането и ограничено разпространение на дългосрочните застрахователни продукти.

Най-балансирана структура се отчита в Гърция, където животозастраховането достига 48,52%, което е характерно за по-зрели пазари. Относително по-висок дял на животозастраховането се наблюдава и в Хърватия и Сърбия. Като цяло резултатите потвърждават доминиращата роля на неживотозастраховането в региона.

Данните от Фигура 2 показват положителни темпове на растеж в животозастраховането и неживотозастраховането в повечето балкански държави през периода 2015–2024 г. Най-висок растеж в животозастраховането се наблюдава в Албания (12,22%) и Северна Македония (11,36%), което показва постепенно развитие на сегмента. България, Румъния и Сърбия отчитат по-високи темпове в неживотозастраховането, потвърждавайки доминиращата му роля. Хърватия се отличава с отрицателен растеж в животозастраховането (-1,51%) при положителна динамика в неживотозастраховането. Като цяло неживотозастраховането остава основен двигател на растежа в региона.

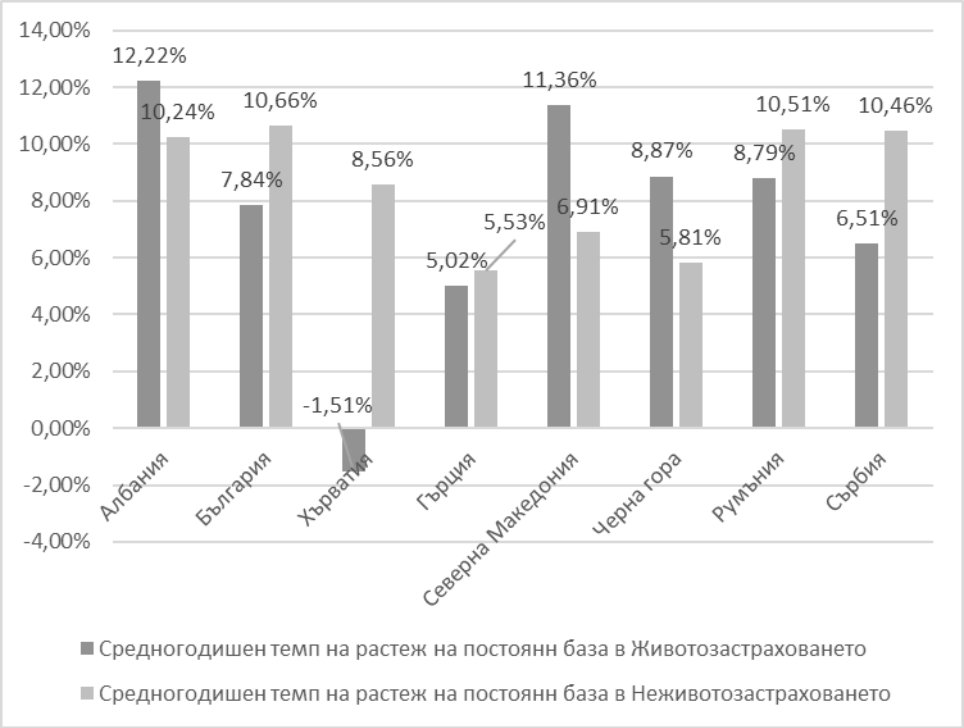

Фигура. 2. Средногодишен темп на растеж (CAGR) на на разделите застраховането на Балканите (2015–2024 г.)

Източник: Изчисления на автора на база данни, публикувани от надзорните органи на съответните страни

5. Анализ на застрахователното проникване и застрахователната плътност

Застрахователното проникване и застрахователната плътност са сред най-важните показатели за оценка на степента на развитие и икономическата значимост на застрахователната дейност. Застрахователното проникване характеризира участието на застраховането в икономиката чрез съотношението между премийния приход и брутния вътрешен продукт. Застрахователната плътност, на свой ред, се използва за измерването на размера на премийния приход на глава от населението и отразява интензивността на използване на застрахователни услуги. Анализът на тези показатели позволява да бъдат оценени както степента на пазарна зрялост, така и различията в развитието на застрахователната култура между отделните балкански държави.

Данните от Таблица 3 показват, Данните от Таблица 3 показват сравнително ниски нива на застрахователно проникване в балканските държави спрямо развитите европейски пазари. Най-високи средни стойности се наблюдават в Хърватия (2,52%), България (2,31%) и Гърция (2,27%), което отразява по-съществената роля на застрахователния сектор в тези икономики. Румъния отчита по-ниско проникване (1,18%) въпреки значителния размер на пазара.

Таблица 3. Дескриптивна статистика на застрахователното проникване в балканските държави през периода 2015–2024 г.

Страна	Минимална стойност	Максимална стойност	Средна стойност	Стан-дартно отклоне ние	Коефициент на вариация	Средногоди-шен темп на растеж на постоянна база
Албания	0,98%	1,30%	1,04%	0,09%	9,03%	0,22%
България	2,15%	2,52%	2,31%	0,13%	5,51%	0,92%
Хърватия	2,29%	2,73%	2,52%	0,14%	5,46%	-1,04%
Гърция	2,03%	2,56%	2,27%	0,18%	7,88%	1,73%
Северна Македония	1,46%	1,78%	1,56%	0,11%	6,96%	2,07%
Черна гора	1,74%	2,24%	1,95%	0,15%	7,72%	-1,70%
Румъния	1,07%	1,34%	1,18%	0,10%	8,23%	1,23%
Сърбия	1,88%	2,00%	1,94%	0,05%	2,37%	0,58%

Източник: Изчисления на автора на база данни, публикувани от надзорните органи на съответните страни

По-стабилни стойности се наблюдават в Сърбия, България и Хърватия, докато Албания се характеризира с висока вариабилност. Различията между държавите са свързани и със степента на икономическа интеграция и институционално развитие. Страните – членки на ЕС демонстрират по-високо развитие на сектора, докато извън ЕС нивата остават по-ниски. Независимо от ефектите на COVID-19, повечето пазари запазват относителна стабилност, което потвърждава устойчивостта на сектора.

Таблица 4. Дескриптивна статистика на застрахователната плътност в балканските държави през периода 2015–2024 г.

Страна	Минимална стойност	Максимална стойност	Средна стойност	Стандар тно отклоне ние	Коефициент на вариация	Средногодиш ен темп на растеж на постоянна база
Албания	36,00	92,00	55,80	18,27	32,75%	10,99%
България	140,00	377,00	231,30	82,88	35,83%	11,64%
Хърватия	272,00	501,00	365,30	79,51	21,76%	7,02%
Гърция	343,00	548,00	409,80	73,03	17,82%	5,34%
Северна Македония	65,00	142,00	93,70	26,54	28,33%	9,07%
Черна гора	124,00	212,00	156,00	28,41	18,21%	6,14%
Румъния	95,00	249,00	145,40	53,60	36,87%	11,30%
Сърбия	94,00	230,00	144,60	43,88	30,35%	10,45%

Източник: Изчисления на автора на база данни, публикувани от надзорните органи на съответните страни

Резултатите от Таблица 4 показват съществени различия в в нивата на застрахователна плътност между балканските държави. Най-високи средни стойности се наблюдават в Гърция (409,80 евро) и Хърватия (365,30 евро), което отразява по-висока степен на използване на застрахователни услуги и

по-развита застрахователна култура. България също отчита сравнително висока стойност (231,30 евро), докато най-ниски нива се наблюдават в Албания и Северна Македония.

В повечето държави се наблюдава устойчива тенденция към нарастване на застрахователната плътност, като най-високи темпове на растеж се регистрират в България, Румъния и Албания. Въпреки това стойностите остават под нивата на развитите западноевропейски пазари. Различията се обуславят от фактори като доходи, финансова грамотност и институционално развитие. Като цяло резултатите показват, че застрахователните пазари на Балканите продължават процеса на догонващо развитие и разполагат със значителен потенциал за бъдещ растеж.

5. Заключение

Сравнителният анализ на застрахователните пазари на Балканите през периода 2015–2024г. показва устойчив растеж на премийните приходи, съпроводен със значителни различия в мащаба и степента на развитие на отделните пазари. Най-големи остават пазарите на Гърция, Румъния и България, докато Албания, Черна гора и Северна Македония се характеризират с повисока динамика на растеж.

Анализът потвърждава доминиращата роля на неживотозастраховането, като по-балансирана структура между двата сегмента се наблюдава основно в Гърция и Хърватия. Показателите за застрахователно проникване и плътност остават относително ниски спрямо развитите европейски пазари. Резултатите показват също положителното влияние на членството в ЕС върху развитието на сектора чрез по-висока регулаторна хармонизация и финансова интеграция. Въпреки това регионът запазва значителен потенциал за бъдещо развитие, особено в животозастраховането.

Използвани източници

Albanian Financial Supervisory Authority. (18 December 2025 г.). Извлечено от AFSA – Albanian Financial Supervisory Authority: https://amf.gov.al/?lng=1#

Beins, B. (2012). APA Style Simplified: Writing in Psychology, Education, Nursing, and Sociology. New York: Wiley-Blackwell.

Croatian Financial Services Supervisory Agency. (2025). Извлечено от HANFA – Croatian Financial Services Supervisory Agency: https://www.hanfa.hr/en/

Insurance Supervision Agency - Slovenia. (2025). Извлечено от Insurance Supervision Agency - Slovenia: https://www.a-zn.si/

Insurance Supervision Agency of North Macedonia. (18 December 2025 г.). Извлечено от Insurance Supervision Agency of North Macedonia: https://aso.mk/en/

Insurance Supervision Agency-Montenegro. (2025). Извлечено от Insurance Supervision Agency-Montenegro: https://ano.me/en/home/

National Bank of Serbia. (18 December 2025 г.). Извлечено от Insurance supervision.: https://nbs.rs/en/finansijske-institucije/osiguranje/

Occupational and Private Insurance Supervision Directorate (OPISD)-Greece. (2025). Извлечено от Occupational and Private Insurance Supervision Directorate (OPISD): https://www.bankofgreece.gr/en/main-tasks/supervision/private-insurance

Комисия за Финансов надзор. (2025). Извлечено от Комисия за Финансов надзор: www.fsc.bg